

Colecția: **ESOTERICA**

Coperta: Stelian BIGAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BOERESCU, DAN-SILVIU

**Ritualuri magice, superstiții și credințe populare
ale românilor : docu-drame și mituri contemporane însoțite
de consemnări din presă** / prezentate de Dan-Silviu Boerescu. -

București : Integral, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-606-992-332-0

94

© INTEGRAL, 2019

Editor: Costel POSTOLACHE

Tehnoredactor: Stelian BIGAN

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări,
fără acordul scris al editorului, este strict interzisă
și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-992-332-0

Ritualuri magice, superstiții și credințe populare ale românilor

Docu-drame și mituri contemporane
însoțite de consemnări din presă
prezentate de Dan-Silviu Boerescu



INTEGRAL

Sumar

Oale și ulcele – de la Miercurea Strâmbă
la Joia Iepelor,
peste 600 de superstiții ale românilor! / 7

Pisica neagră, marțea, într-o zi de 13 / 13

Obiceiuri, tradiții și superstiții
legate de naștere și de botez / 65

Obiceiuri, tradiții și superstiții de nuntă / 69

Obiceiuri și superstiții
legate de moarte și de înmormântare,
tradiții funerare / 77

Norocul ți-l faci cu mâna ta! / 83

Marile sărbători religioase și posturile / 89

Lămuriri bibliografice / 139

Oale și ulcele – de la Miercurea Strâmbă la Joia Iepelor, peste 600 de superstiții ale românilor!

„Ac dacă găsești e semn de sfadă... sau de sărăcie. Când găsești ac cu urechi, îți face nevasta fată – altfel băiat! Când dai împrumut acul cuiva trebuie înfipt în ceva și de acolo să fie luat de acel cineva, căci altfel e semn de sfadă! Cine dă acul cu ață într-însul își dă zilele... Când în ziua de Stretenie – Întâmpinarea Domnului, 2 februarie, picură din streășină, va fi mană la albine... În noaptea de Înălțarea Domnului se duc flăcăi și fete mari prin alunișuri ca să culeagă flori de alun, care înfloresc și se scutură în aceeași noapte. Florile acelea sunt bune de făcut dragoste și de leac!”

Superstiție se numește o prejudecată care decurge din credința primitivă, bazată pe rămășițe ale animismului și magiei, în spirite bune sau rele, miracole, farmece

și vrăji, în semne prevestitoare sau numere fatidice. Un studiu sociologic pe bază de răspunsuri la chestionar desfășurat la începutul secolului XX ajungea la concluzia că, deși cultul religios e în descreștere, numărul sărbătorilor superstițioase e foarte mare, mai cu seamă în Oltenia și Muntenia. Iată denumirea unora dintre „sărbătorile superstițioase”, consemnate de etnograful G.D. Scraba, care au prea puțină – sau deloc – legătură cu religia creștină și care oglindesc în parte culturi primitive: Sâmbăta Ursului, Joia Iepelor, Ghiermanul, Nunta Șoarecilor, Căinii lui Sân Medru, Caii Sfântului Toader, Închinarea Lanțului Sfintei Maria, Calul lui Sfântul Gheorghe, Pietrele lui Sfântul Petru, Logodna Păsărilor, Zilele de Piatră, Turta Furnicii, Ursina, Macoveiul Ursului, Ziua Lupului, Lunea Păsărilor, Lunea Ciorilor, Lunea Viermilor, Lunea Burdufului, Lunea Albă, Marțea Ciorilor, Marțea Albă, Marțea Seacă, Marțea Mânioasă, Miercurea Frumoasă, Miercurea Strâmbă, Miercurea Neagră, Miercurea Numărătoarea Ouălor, Joia Ciorii, Joia Furnicii, Joia Mânioasă, Joia Frumoasă, Joia Seacă, Vinerea cea Frumoasă, Vine-rile Scumpe, Vinerea Seacă și Șchioapă, Sâmbetele de Piatră, Tanda, Ropotinii, Armindenii, Cârcovii, Procoa-vele, Ciunda, Colibariu, Bugiu, Bălțatele, Caloianii, Ciu-rica, Opârlia, Zarizanu, Semina, Nedeia, Gădinetete etc.

Dacă deochiul se previne cu un „benchi” de praf sau de funingine, de ziua Crucii „se strâng nouă perje /prune/ cu gura, înainte de răsăritul Soarelui, și se pun la uscat. Înainte, lumea n-avea medicamente. Când era bolnav cineva, luai o pearjă culeasă atuncea sau când avea o bubă puneai o bucățică și se făcea bine”.

Proveniența superstițiilor este pusă, în general, atât pe seama neputinței de a da o explicație științifică unor fenomene naturale, în sensul de acțiuni firești ale felu-ritelor elemente fizico-chimice sau zoo-botanice, cât și printr-o transformare de-a lungul timpului a unor ritu- aluri religioase dispărute și a căror origine nu mai este cunoscută. În aria carpato-dunăreană, există, bunăoară, două asimilări pregnante ale morții cu ciclicitatea în timp-formă-spațiu a pământului (oala) și a bobului de grâu ca element de bază al hranei. În peste 140 de pro- verbe și zicători românești, oala este termen polivalent de comparație. „Sună a oală!” se spune despre omul grav bolnav, sinonim cu zicala „e pe ducă, trage să moară”. „S-a făcut oale și ulcele” reprezintă sintagma deja con- sacrată pentru omul mort de multă vreme, transformat în pământ argilos din care se fac oalele și ulcioarele. Con- fecționarea și, respectiv, spargerea oalei de pământ au fost asemuite parcă dintotdeauna cu nașterea și moartea omului. Oala arsă în cuptor are viață și, ca urmare, poate fi jertfită. Oala poate adăposti spirite potrivnice și, de aceea, în nopțile și zilele cât rămâne mortul în casă, oa- lele stau întoarse cu gura în jos pentru a opri cuibărirea chiriașilor nepoftiți. După scoaterea mortului din casă, se sparge, în cele mai multe sate românești, o oală goală sau umplută cu cenușă sau apă, de către un membru apropiat al familiei pe locul morții, pe pragul casei sau la mormânt. Semnificația spargerii oalei la înmormântare se leagă de credința obișnuită că, după ieșirea sufletului pe gură, părăsește în zbor casa și sufletul pe fereastra deschisă de membrii familiei. După ce vizitează locurile

Re îndrăgite în timpul vieții, el se întoarce acasă și dorește să intre în adăpostul părăsit, ceea ce ar duce la transformarea mortului în moroi, strigoi, nălucă.

Ciclu vegetal al grâului, deschis de sămânța semănată și închis de sămânța recoltată (la seceriș), a fost asemuit de timpuriu cu lacunara formulă a vieții omului: nașterea, căsătoria și moartea. Măcinarea semințelor reprezintă un măcel. Astfel, moara capătă o semnificație funerară. Expresia „ne vine rândul ca la moară” este folosită pentru a defini zilele premergătoare înmormântării. Puterea deosebită a acestei credințe a făcut posibilă transmiterea ei până astăzi, chiar și deformată, de exemplu, după îndiguirea Lacului Morii din București, care a acoperit efectiv casele și o biserică dintr-un vechi cartier, apărând imediat povești esoterice despre dispariții de oameni înghițiți aproape ritualic de vârtejuri.

Fiecare dintre noi s-a lovit la un moment dat în viață de superstiții. Persoanele superstițioase cred cu tărie în aceste legi nescrise și transmise din generație în generație, despre care se spune că pot schimba viitorul.

Iată care sunt cele mai comune și întâlnite 10 superstiții la români:

- Dacă o pisică neagră îți taie calea e semn că ceva rău se va întâmpla;
- Dacă te mănâncă palma stângă dai bani, dacă te mănâncă palma dreaptă primești bani;
- Dacă spargi o oglindă te așteaptă 7 ani de ghinion;
- Dacă plouă în ziua nunții atunci vei avea o căsnicie fericită și noroc de bani;

- Dacă ți se bate ochiul stâng e semn că vei primi vești proste sau ceva rău e pe cale să se întâmple;
- Dacă te mănâncă nasul urmează să te certți cu cineva cât de curând;
- Dacă îți dorești să alungi ghinionul sau să eviți ca ceva rău să se întâmple bate într-un lemn;
- Dacă fluieri în casă tragi a pustiu și vei atrage ghinionul;
- Dacă îți iese cineva în cale cu o găleată plină de apă, atunci îți va merge bine toată ziua;
- Dacă găsești un trifoi cu patru foi, atunci vei avea parte de noroc și dorințele și se vor împlini.

Pisică neagră, marțea, într-o zi de 13

Superstițiile au început cu milenii în urmă, când strămoșii noștri încercau să-și explice anumite situații și circumstanțe misterioase sau care nu aveau un sens familiar, prin cunoștințele dobândite de membrii comunității respective de-a lungul timpului. De exemplu, înainte de dezvoltarea științei care explică destul de multe lucruri obișnuite din zilele noastre, totuși pentru oamenii acelor timpuri unele lucruri erau considerate ciudate cum ar fi de ce luciul apei și mai târziu oglinzile arătau reflexiile noastre sau de ce ne apar umbre când este soare. Oamenii din trecut au motivat că o umbră sau o reflexie a fost o parte din sufletul lor. Dacă cineva a rupt ceva pe care umbra lor sau reflexia lor a apărut, oamenii credeau că sufletul lor a fost vătămat. Prin urmare, atunci când cineva a spart o oglindă, este considerat ghinion sau un rău mare. Astăzi, știm că reflexiile și umbrele nu fac parte din sufletele noastre, dar încă se crede că a sparge o oglindă este

ghinion mare. Deci, o superstiție este o credință sau o practică, care se atasează în instinctul oamenilor, chiar și după ce noile cunoștințe sau fapte dovedesc faptul că aceste convingeri sunt – strict științific – neadevărate. Iată, compilată de pe internet, o lista cu cele mai cunoscute sau neștiute 600 de semne, superstiții, credințe, preziceri, dar și sfaturi și recomandări să le spunem „băbești”, de la noi, care au fost transmise din bătrâni, pe cale orală, din generație în generație. Oricare dintre noi le putem considera cum dorim, dar este imatur să le considerăm simple fantezii dacă nu putem ști când și dacă devin reale, atât timp cât nu le urmărim efectele, sau le ignorăm:

1. Dacă ți se îmbujorează și îți ard obrajii fără motiv, se zice că cineva vorbește despre tine.

2. Dacă te doare puternic capul din senin, caști încontinuu, fără să-ți fie somn, dacă îți curge sânge din nas sau ai stări de vomă fără motiv, dacă ți se congestionează fața, îți țiue urechile și ai temperatură din senin, ai putea fi deochiat. Așa cum se obișnuiește în majoritatea chestiunilor ce țin de credințe cu rădăcini adânci în istorie, românii au și superstiții despre deochi care nu se prea potrivesc cu dogma creștină. Una dintre cele mai interesante cărți românești despre superstițiile populare, scrisă acum aproape un secol de către etnologul Gh.F. Căușanu, alocă un spațiu generos deochiului. În esență, deochiul este privit ca un fel de „vampirism energetic”, chiar dacă termenul pare cumva ciudat, de domeniul SF. Iată cum se descrie în lucrarea amintită fenomenul: „Simptomele deochiului sunt: somn zbuciumat sau insomnie, dureri de cap, dureri de inimă, greață. Se pot deochia nu numai

oamenii, ci și vitele, care încep să tânjească. Păsările deocheate se ciupesc una pe alta, stupii se pustiesc de albine, pomii se usucă, laptele nu mai dă unt”. S-ar părea că deochiul este, la români, un fel de „Acar Păun” al tuturor necazurilor pentru care nu există o explicație logică. Ba chiar superstiția merge și mai departe, găsind „factorii agravanți” ai problemei: deochetorii. „Se crede că toți cei care au ochii verzi și sprâncenele îmbinate deoache nevoie mare când stau și privesc mai mult un om sau un lucru și nu zic «Să nu-i fie de deochi», scuipând de trei ori. Se poate deochea tot ceea ce este frumos, atrăgător”, scrie Gh. F. Căușanu. Este de remarcat că simpla privire nu-i destul. Trebuie să existe asociate și niște laude cu parfum de invidie, altfel deochiul nu se lipește. Cel puțin așa afirmă etnologii, inclusiv cei moderni. Cum deochiul este un punct de interes major pentru români (că doar n-or fi mințind sondajele!), este evident că și interesul pentru leacuri, antidoturi și dezlegări este unul major. Și în superstiția deochiului funcționează principiul medical că „este mai ușor să previi decât să tratezi”. De altfel Gh.F. Căușanu concluzionează că țărani de acum 100 de ani priveau deochiul ca pe o boală cauzată, ca toate bolile, de un spirit rău. Cel mai bun leac, în accepțiunea unanimă a experților, este firul roșu, tradiție care vine de peste 3.000 de ani. „În satele Moldovei, se crede că tot copilul nebotezat trebuie să poarte la mână o ață roșie, ca să-l apere de diavolescul deochi până când va primi taina botezului întru Hristos”, explică etnologul Adrian Romanescu. Ață roșie ar fi cam singura „amuletă” cumva tolerată de Biserică, care nu neagă deochiul, însă

crede că acesta poate fi combătut mult mai eficient cu o cruciuliță și cu rugăciuni. Majoritatea preoților recomandă rugăciunea specială a Sfântului Ciprian, a cărui poveste de viață se potrivește de minune în context: acesta a fost un mare vrăjitor care, apoi, a devenit episcop. În Oltenia, prevenția în „cazuistica” de deochi este cea mai complexă de pe întreg teritoriul românesc. Astfel, în Vâlcea exista obiceiul ca nou-născuților să li se pună scuipat pe buric. În Mehedinți, era de neacceptat ca o persoană cu ochii albaștri (deci nu verzi!) să vadă un prunc înainte de a fi botezat. În Gorj, copiii nu trebuiau lăsați să se uite în oglindă până la vârsta de un an, fiindcă se credea că se pot deochea singuri! În zona de est a Ardealului și în Moldova, există credința că un copil nou-născut poate fi ferit de deochi dacă se face pe fruntea copilului un semn cu cenușa de vatră, cu praful de pe talpă amestecat cu puțin scuipat, ori cu funinginea de la horn. Dar acest semn, făcut în mijlocul frunții, sau la încheietura sprâncenelor, îl poate face doar mama copilului. Se pare că gestul este o moștenire evreiască, deși este pomenit și la vechii greci precum și la arabii din Asia Mică. În fine, dintre multiplele metode de prevenție mai putem aminti purtarea podobelor din aur (care se deoache ele în locul stăpânului), purtarea unui obiect de îmbrăcăminte pe dos sau să ai un cățel de usturoi în buzunar. Ultima metodă este chiar cu simbol multiplu, căci unii oameni cred că usturoiul te apără de moroi și chiar de holeră. Asta fără să punem la socoteală faptul că este un condiment excelent. Chiar dacă teologii susțin cu tărie că arma supremă contra deochiului este rugăciunea, poporul are propria variantă în

chestiune, avansând ideea că, de fapt, nădejdea stă la descântec. Panoplia de descânțece a românilor este uriașă și ar ocupa sute de pagini, așa că o să ne rezumăm la simbolistica de bază. Cel mai cunoscut descântec de deochi este și cel mai simplu. Bunicile noastre, atunci când își scoteau copilul din casă, își atingeau călcâiul, apoi fruntea copilului și spuneau: „Când s-a deochea călcâiul, atunci să se deoache și copilul”. Sau își scuipau în sân, rostind cuvintele: „Ptiu, ptiu, să nu fie de deochi”. Nu-ți trebuie prea multă știință ca să faci asta, nu? De regulă n-ai cum să te descânți singur de deochi și că trebuie să spună altcineva incantația. Însă dacă n-ai și n-ai încotro – că poate că te lovește urgia într-un loc unde ești singur – cică trebuie să rostești de trei ori „Tatăl nostru” și să schimbi locul în care stăteai. În cazul în care te simți rău în continuare, bea apă sfințită și roagă un preot să-ți spună o rugăciune sau un descântec special. Iată o mostră de descântec, cules de Gh.F. Ciaușanu din zona Olteniei: „Fugi deochi dintre ochi/ Dintre gene și sprâncene/ Din față, din corp și mână/ Din picioare, mațe și oase/ Duceți-vă peste nouă mări și nouă țări/ Că acolo vă așteaptă/ Nouă fete de împărat/ Cu mese întinse/ Și cu fripturi aprinse/ Și când s-o deochea mâța și câinele/ Atunci să se mai deoache (numele)/ Atunci și nici atunci”. Evident, ca peste tot, sunt unii care spun că la mijloc e doar efectul *placebo*. Lecuirea psihologică, adică. „Descântecul de deochi poate avea un efect liniștitor asupra organismului. Orice poezioară ritmată, terminată în silabe cu vocale dă un efect pozitiv, mai ales la copii. De asemenea, mângăierile, pe frunte sau la ceafă, ce însoțesc descântecul